

Laget film som terapi

Jeg var også

Først etter 50 år orket Grete Salomonsen Hynnekleiv (59) å fortelle om sin oppvekst som misjonærbarn ved den norske internatskolen i Japan. Den nye filmen hennes, «Yohan barnevandrere», handler om barn som blir overlatt til seg selv.

HJEMMETREPORTASJE

Tekst: Øystein Mikalsen Foto: Eva Kylland

Filmregissør Grete Salomonsen Hynnekleiv har jobbet hardt med å legge siste hånd på storfilmen «Yohan barnevandrere». Filmen bygger på barnevandringene på slutten av 1800-tallet, da små barn fra fattige bygder på Sørlandet ble sendt til storgårdene lenger øst for å tjene penger.

–Hvordan kunne noen sende barna sine langt av sted alene og bare håpe at det gikk bra med dem? spør Grete.

For foreldrene til barnevandrerne var svaret like enkelt som det var nådeløst: Fattigdommen ga dem ikke noe valg. Men det er ikke barnevandrerforeldrene Grete sikter til, det er hennes egne foreldre.

Gretes mor og far var misjonærer i Japan, og hun og de fire søsknene hennes ble sendt på Den Norske Skolen i den japanske byen Kobe. Det skulle ta 50 år før hun orket å være åpen om sin mørke hemmelighet.

–Jeg var så lojal mot foreldrene mine, og mot misjonen, forklarer hun.

Misbrukt av læreren

–Først hadde vi andakt og bønn, og så måtte vi legge oss, forteller Grete, og beskriver hvordan hun ble liggende og lytte etter skritt i trappen når stillheten hadde senket seg på internatet.

Det var tre ansatte ved skolen som byttet på å være nattevakt,

►KJENNER SEG IGJEN:

Filmregissør og manusforfatter Grete Salomonsen Hynnekleiv føler et skjebnefellesskap med barnevandrerne.

et barn som ble sendt bort

to kvinner og en mann. Så lenge det var lette skritt, var hun trygg. men da den mannlige lærerens tunge trinn ga gjenlyd i veggene, stivnet hun av skrekk. «Kommer han til meg i kveld?»

Læreren hadde fast rutine med å gå rundt på alle rommene og si god natt før han gikk tilbake til en utvalgt jente.

–Det var forskjellige jenterom han pleide å besøke, så det var ikke sikkert at han ville komme til meg. Men hvis jeg hørte at han stoppet utenfor min dør, trakk jeg dynen over hodet og lå musestille og håpet at han skulle tro jeg sov. Han lot seg aldri lure, sukker Grete og trekker bena opp under seg der hun sitter på en stor pute på gulvet i leiligheten sin hjemme i Kristiansand.

Filmskaperen har bestemt seg for å gi dette intervjuet i den japanske kroken av stuen. Japan vil alltid ha en stor og viktig plass i hjertet hennes, selv om det var der hun opplevde noen av sitt livs verste mareritt.

–Hele kroppen min strittet imot. Jeg visste det var så galt, så galt, selv om vi aldri lærte noe om kropp og seksualitet på skolen. Jeg ble fysisk uvel av det jeg gjennomlevde. Han tvang meg aldri til noe samleie, men gjorde alt det andre.

–Dette er alt Grete orker å fortelle. Hun skifter sittestilling igjen og holder hendene rundt knærne, mens blikket hennes glir over de japanske kunstverkene på veggene.

Skjebnefellesskap

Leiligheten der Grete og mannen Odd Hynnekleiv bor, er et salig virvar av filmplakater, brosjyrer, magasiner og andre effekter som røper at lanseringen av Yohan-filmen nærmer seg med stormskritt. Den norske storsatsingen med blant andre Dennis Storhøi, Agnete Haaland, Aylar Lie og Alexander Rybak på rollelisten skal ha premiere 26. mars.

–Jeg fikk ideen til denne filmen rett etter innspillingen av

«Camilla og tyven». Det var en journalist som spurte meg hvorfor jeg ikke laget en film om barnevandringene. Jeg hadde aldri hørt om fenomenet, men jo mer jeg nøstet, jo mer engasjert ble jeg.

Grete klarte ikke å slippe historien om barn helt ned i syvårsalderen som måtte gå til fots i flere dager for å komme til storgårdene i nabofylket. Der ble de satt i hardt arbeid. Det kunne gå fem-seks måneder før de så foreldrene sine igjen. I mellomtiden var de fullstendig prisgitt bonden de tjenestegjorde hos.

Det skulle ta mer enn 10 år fra ideen dukket opp til filmingen kom i gang. Grete gjorde andre jobber i mellomtiden, men det var historien om barnevandrerne som virkelig engasjerte henne.

–Jeg husker vi var i et selskap for noen år siden hvor jeg begynte å snakke om filmprosjektet som ennå ikke var kommet skikkelig i gang. «Jobber du med det ennå?» spurte en av festdeltagerne.

►LITEN

JENTE:

Grete mens hun bodde i internat på Den Norske Skolen i Japan på slutten av 1950-tallet.

Foto: Privat

«Ja, jeg aner ikke hvorfor akkurat dette prosjektet er så viktig for meg,» svarte jeg. Da klarte ikke mannen min å holde seg lenger: «Grete, du må være den eneste i dette rommet som ikke skjønner hvorfor du er så opptatt av disse barnevandrerne.»

Filmskaperen må smile. Hun hadde aldri forstått at det var likheten til hennes egen oppvekst som engasjerte.

Da det endelig ble sagt i klartekst, var det åpenbart at hun følte et slags skjebnefellesskap

med barna som Yohan-filmen handler om.

Klandrer foreldrene

–Jeg kan ikke forstå hva mine foreldre tenkte på da de sendte alle barna sine på internatskole langt hjemmefra. De søndagene vi fikk dra hjem, var mor og far så opptatt at de knapt så oss da heller. Vi fikk rett og slett mye av forholdet til våre foreldre ødelagt fordi misjonsarbeidet deres ble ansett som viktigere enn alt annet — inkludert oss. Det verste var at vår egen tankegang også ble gjennomsyret av dette. Jeg savnet selvsagt mor og far, men trøstet meg med at jobben de gjorde, var viktigere enn oss barna.

I dag kan ikke Grete fatte og begripe hvordan foreldrene kunne prioritere som de gjorde. Hun vet de bare gjorde som misjonærer flest, og at de regnet med at siden det gikk bra med andre barn, skulle det vel gå greit med deres egne barn også.

–Jeg skjønnte jo ikke hvor galt det var. Jeg kjente ikke andre måter å leve på. Det var først da jeg flyttet hjem til min bestemor i Kristiansand for å gå på gymnas og opplevde hvor mye tid hun brukte på meg, at det så smått begynte å gå opp for meg at forholdet søsknene mine og jeg hadde til misjonærforeldrene våre kanskje ikke var helt normalt.

Selv om jeg etter hvert lærte meg mer om normale relasjoner mellom mor og barn, hadde jeg problemer med å ha et avslappet og kjærlig forhold til min egen

▼NÆRHET: På grunn av oppveksten adskilt fra foreldrene hadde Grete problemer med nærhet til sin egen datter, Kari, i begynnelsen. Men slik er det ikke nå lenger!

Odd skjønte tidlig at noe var galt

datter i begynnelsen. Jeg kunne aldri skjønne hennes voldssomme behov for nærhet og kos, forteller Grete og rister på hodet.

Hun mener at foreldrene hennes er minst like skyldige i overgrepene som den mannlige læreren som forgrep seg på henne. Hvis hun ikke var blitt sendt bort, ville ikke noe ha skjedd.

Læreren utnyttet at han hadde en masse lydige barn som bodde langt hjemmefra, med få muligheter til å si fra om hva som skjedde.

Grete har mang en gang lurt på om det var grunnen til at det ikke var lov å ringe hjem fra skolen, med mindre det var svært viktige grunner til det. Savn av mor og far ble absolutt ikke regnet som viktig nok.

Da hun flyttet fra Japan, hadde Grete aldri fortalt noen om overgrepene — ikke et eneste men-

neske. Skammen og vemmelsen hun følte bare ved tanken, hadde fått henne til å bestemme seg for aldri å snakke om det.

Slik ville det antagelig også blitt, om ikke en venninne på lærerskolen syntes Grete reagerte så rart hver gang hun traff en mannlige autoritetsperson. Etter mye graving og spørring klarte venninnen omsider å få sannheten på bordet.

Snakket med foreldrene

Gretes mann, Odd, var den andre som fikk høre den rystende historien. Han skjønte at noe var rivruskende galt da hun ikke orket å ha ham nær seg i ektesengen etter at de hadde giftet seg.

Til slutt måtte han også få høre historien hun helst ville glemme.

Flere skulle ikke få vite det, tenkte hun. Men så, i 1989, tok

hennes gamle venninne, billedkunstner Kari Grasmø, bladet fra munnen og fortalte at hun var blitt utsatt for seksuelle overgrep som elev ved Den Norske Skolen i Japan på 1950-tallet.

–Jeg husker jeg var hjemme hos mine foreldre da Dagsrevyen hadde en reportasje om denne saken. Det ble helt stille. Men etter en stund så min far opp bak avisen og spurte om jeg var et av de misbrukte barna.

«Ja, pappa, jeg er en av de misbrukte,» svarte jeg. «Men du har det bra nå?» «Ja, pappa, jeg har det bra nå.»

Det var det eneste som ble sagt om saken hjemme hos oss, forteller Grete.

Etter at NRK Brennpunkt laget en reportasje om misbruket ved internatskolen Grete hadde gått på i Japan, har hennes mor vært mer åpen. Men da hadde det gått

Yohan barnevandrere

Filmen tar utgangspunkt i arbeidsvandringene av barn i alderen syv til 15 år som fant sted på Sørlandet på 1800-tallet og frem til 1910. I begynnelsen av april hvert år dro barn fra de fattige indre bygdene i Vest-Agder til de rikere gårdene langs kysten av Aust-Agder, Grimstad og Kristiansand. De samlet seg gjerne i større flokker, og måtte ofte gå 15–20 mil til fots. Barna fikk kost på gårdene, kanskje et par nye sko eller 50 kroner etter endt sesong. Noen kom til greie folk, mens andre opplevde rene slavelivet. Mange emigrerte til USA så snart de var konfirmerte. Filmen bygger på sanne historier fortalt i 1991 til Grete og Odd Hynnekleiv av to barnevandrere bosatt i USA. De var da 99 og 100 år gamle.

Kilde: www.yohan.no

▲ **YOHAN:** Grete instruerer Robin Pedersen Daniel, som spiller Yohan.

Foto: Penelopefilm

◀ **FORTALTE HEMMELIGHETEN:** Ektemannen Odd Hynnekleiv var den andre som fikk høre Gretes rystende historie.

over 50 år siden hun sendte barna sine på internat.

Selv om forholdet til mann og barn i perioder har lidd under alt det vanskelige hun hadde med seg i bagasjen, har Grete og Odd og de fire barna deres nå et bedre forhold enn noen gang.

Da Grete fikk brystkreft for et par år siden, slapp alle barna hennes det de hadde i hendene og flyttet hjem igjen til Kristiansand for å hjelpe sin mor, som da var i full gang med Yohan-filmen.

–Tror du at noen av barnevandrerne også ble seksuelt misbrukt?

–Det har jeg ikke belegg for å si, men all erfaring viser vel at forsvarsløse barn langt hjemmefra lett kan ende opp som ofre for seksuelt misbruk, sier Grete Salomonsen Hynnekleiv. ◆

hjemmet@bm-media.no